AjSO
Afghanistan Journalists
Support Organization

سازمان حمایت از خبرنگاران افغانستان؛

وضعیت دسترسی به اطلاعات در افغانستان!

2024

پس از سقوط دولت جمهوری در افغانستان (۱۵ آگست ۲۰۲۱)، حق دسترسی به اطلاعات و آزادی بیان و رسانه‌ها یکی از دستاوردهای ارزشمندی بود که از بین رفت. طالبان از ابتدای به دست گرفتن قدرت، محدودیت‌های شدیدی بر کار رسانه‌ها اعمال کردند. بسیاری از رسانه‌ها به دلیل این محدودیت‌ها، سانسور و مشکلات اقتصادی بسته شدند و تعداد معدودی که هنوز فعال هستند، روز به روز با محدودیت‌ها و سانسور بیشتری مواجه می‌شوند. محدودیت کار برای خبرنگاران زن به حد ممنوعیت رسیده، تعقیب، شکنجه، تبعید، تهدید و زندانی کردن خبرنگاران همچنان ادامه دارد.

اما مهم‌تر از این، حق دسترسی به اطلاعات واقعی برای مردم و خبرنگاران است که نادیده گرفته می‌شود.

طالبان برای کنترل افکار عمومی و ذهنیت اجتماعی، از سه روش استفاده می‌کنند: سانسور شدید، تبلیغات سیاسی یا پروپاگاند و مسموم کردن فضای افکار عمومی.

افغانستان در زمان دولت جمهوری، قانونی برای دسترسی به اطلاعات داشت و همه ادارات موظف بودند براساس آن قانون به رسانه‌ها اطلاعات بدهند. طالبان نه تنها این قانون را کنار گذاشته‌اند، بلکه هیچ سند مکتوبی نیز در این زمینه ایجاد نکرده‌اند که براساس آن به رسانه‌ها و مردم اطلاعات بدهند. طالبان باحاکمیت دیکتاتوری و تغییر قوانین به نفع خود رسانه‌ها را به گونه‌ای که خود می‌خواهند، کنترل می‌کنند.

براساس گزارش‌های دقیق دریافتی در این سه حوزه، تخلفات و موانع مشخصی در راه دسترسی به اطلاعات وجود دارد که می‌توان به آن‌ها اشاره کرد:

۱. سانسور:

- سانسور پیش از جمع‌آوری و انتشار اطلاعات: طالبان قبلاً به ادارات رسانه‌ها در مرکز و ولایت‌ها نامه‌هایی ارسال کرده‌اند و خطوط سرخی برای خبرنگاران و دیگر کارکنان رسانه‌ها تعیین کرده‌اند. هیچ رسانه و خبرنگاری حق ندارد درباره موضوعاتی کار کند یا برنامه‌ای تهیه کند که طالبان آن را برخلاف حاکمیت خود تلقی کنند.

- سانسور درحین جمع‌آوری اطلاعات:

طالبان به هیچ خبرنگار و کارمند رسانه‌ای اجازه نمی‌دهند بدون اجازه و رضایت آن‌ها اطلاعاتی را منتشر کند. سخنگویان طالبان یا مسئولان ریاست‌های اطلاعات و فرهنگ در ولایت‌ها، زمانی که با خبرنگاران

مصاحبه می‌کنند و اطلاعاتی را با آن‌ها به اشتراک می‌گذارند، مواردی را که به ضرر طالبان است، اصلاً به اشتراک نمی‌گذارند. اگر خبرنگار تلاش کند که این اطلاعات را بگیرد، به او مستقیماً دستور می‌دهند که چه اطلاعاتی را می‌تواند به مردم منتقل کند و کدام‌ها را نمی‌تواند منتشر کند.

- سانسور پس از انتشار اطلاعات:

طالبان در ریاست استخبارات، وزارت داخله، وزارت اطلاعات و فرهنگ و وزارت امر به معروف و نهی از منکر بخش‌های ویژه‌ای برای نظارت بر رسانه‌ها تشکیل داده‌اند. این گروه‌ها هر روز اخبار، گزارش‌ها، برنامه‌ها، تبلیغات تجاری و حتی سیگنال‌ها و تیزرهای رسانه‌ها را نظارت می‌کنند. اطلاعاتی که برخلاف سیاست طالبان است یا انتشار آن‌ها حاکمیت این گروه را زیر سؤال می‌برد، نه تنها علامت‌گذاری می‌شود، بلکه هر اداره‌ای از طرف خود علیه رسانه منتشرکننده آن اطلاعات اقدام می‌کند. طالبان به مدیران رسانه‌ها یا خبرنگاران مشخص زنگ می‌زنند، آن‌ها را به دفترهای خود احضار می‌کنند و نه تنها خواستار حذف اطلاعات منتشر شده می‌شوند، بلکه آن‌ها را تهدید می‌کنند و هشدار می‌دهند که در آینده چنین اطلاعاتی را منتشر نکنند.

۲. پروپاگاندا:

- طالبان برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی، اطلاعات گمراه‌کننده یا متعصبانه منتشر می‌کنند. تبلیغات مبالغه‌آمیزی درباره پروژه‌های اقتصادی و امنیت انجام می‌دهند، در حالی که وضعیت امنیتی ناپایدار است، ترورهای مشخص هر روز انجام می‌شود، اعضای سابق نیروهای مسلح ملی به طور مرموزی کشته می‌شوند، داعش و دیگر گروه‌های مسلح حمله می‌کنند، اما در غبار پروپاگاندا همه این‌ها به شیوه دیگری بازگو می‌شود که احساسات جمعی را کنترل می‌کند. از سوی دیگر، در زندگی اقتصادی مردم هیچ تغییر مثبتی دیده نمی‌شود. گرسنگی، فقر، بیکاری و مالیات‌های سنگین روز به روز بر مردم فشار می‌آورد. طالبان در زمینه پروپاگاندا از ارزش‌های عقیدتی مردم استفاده منفی می‌کنند و به تبلیغات خود رنگ مذهبی می‌دهند.

۳. کنترل و نظارت بر اطلاعات:

- طالبان به رسانه‌ها هشدار می‌دهند که تنها اطلاعاتی را منتشر کنند که خودشان تعیین می‌کنند. رسانه‌ها به آمار دقیق تلفات بسیاری از حملات دسترسی ندارند و تنها زمانی که موضوع دیگر اولویت خبری ندارد، اجازه انتشار آن را پیدا می‌کنند و آن هم به شرطی که تلفات را بسیار کم نشان دهند و تنها اطلاعاتی را منتشر کنند که طالبان به آن‌ها داده‌اند.

۴. اطلاعات نادرست:

- طالبان در بسیاری موارد عمداً اطلاعات نادرست منتشر می‌کنند که افکار عمومی را گمراه کنند. بسیاری از قتل‌های اعضای سابق نیروهای نظامی را به دشمنی‌های شخصی نسبت می‌دهند و قتل‌های مرموز و شکنجه‌ها را به گروه‌های مسلح ناشناس نسبت می‌دهند. اخبار مربوط به خشونت و شکنجه علیه زنان که شاهدان عینی آن را کار طالبان می‌دانند، آن‌ها را به اختلافات خانوادگی یا دشمنی‌های شخصی نسبت می‌دهند.

۵. دستکاری رسانه‌ای:

- گروه حاکم محتوای رسانه‌ها را کنترل می‌کند و آن را به نفع خود تغییر می‌دهد. آن‌ها اعتراضات زنان و جامعه مدنی را به شکل کلیشه‌ای پاسخ می‌دهند و آن‌ها را کار خارجی‌ها می‌دانند و عاملان آن را کسانی معرفی می‌کنند که می‌خواهند فرصتی برای رفتن به خارج پیدا کنند.

علاوه بر این، طالبان افرادی را برای تبلیغات به نفع خود در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی به کار گرفته‌اند که علیه روشنفکران، فعالان مدنی، زنان مبارز و شخصیت‌های سیاسی مخالف تبلیغات روزانه انجام دهند. به گفته برخی منابع، تعداد این افراد به صدها نفر می‌رسد که هر کدام چندین شناسه دارند و حتی بسیاری از مردان از نام‌ها و عکس‌های زنان استفاده می‌کنند. البته باید یادآوری کرد که چنین شناسه‌هایی از سوی گروه‌های سیاسی یا قومی دیگر نیز به کار گرفته شده‌اند.

سازمان حمایت از خبرنگاران افغانستان در پایان این گزارش توجه تمامی نهادهای حرفه‌ای بین‌المللی، سازمان‌های رسانه‌ای و همکاران را به این مشکلات جلب می‌کند تا علاوه بر آغاز بحث‌های مشخص در این زمینه، راه‌حل‌هایی برای جلوگیری از انحراف و سردرگمی بیشتر افکار عمومی مردم افغانستان ارائه دهند.

ما پیشنهاد می‌کنیم که در طول سال ۲۰۲۴ به این تهدید و مشکلات جدی و مهم در عرصه رسانه‌ها و جامعه مدنی افغانستان توجه تخصصی و حرفه‌ای شود و راه‌حل‌هایی برای مقابله با آن‌ها ارائه شود تا افغان‌ها هم به اطلاعات واقعی دسترسی داشته باشند و هم از قربانی شدن شخصیت‌ها یا نهادهای مشخص جلوگیری شود.

با حرمت و فروتنی؛

سازمان حمایت از خبرنگاران افغانستان